

Mezinárodní konference Válečné zločiny: Minulost, přítomnost, budoucnost

doc. JUDr. Vilém Knoll, Ph.D., doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.

Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni

Bohužel již od února 2022 jsme svědky brutálně vedeného válečného konfliktu v Evropě, na Ukrajině, tedy jen několik set kilometrů od hranic České republiky. V této souvislosti Fakulta právnická ZČU uspořádala 1. února 2023 ve spolupráci s Generální inspekcí bezpečnostních sborů mezinárodní konferenci zaměřenou na více než aktuální problematiku válečných zločinů.

Konference byla zahájena třemi krátkými vystoupeními. Děkan fakulty JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D., připomněl význam nezávislého a transparentního vyšetřování válečných zločinů, současně však zdůraznil nutnost zachování práva na obhajobu i nejhrošších zločinců. Ředitel Generální inspekce bezpečnostních sborů brig. gen. JUDr. Radim Dragoun, Ph.D., pak stručně představil probíhající spolupráci českých a ukrajinských policejních orgánů. Ředitel Národní centrály proti terorismu, extremismu a kybernetické kriminalitě SKPV PČR plk. JUDr. Břetislav Břejcha poté přítomné seznámil se vznikem a zaměřením nové centrály, v jejímž čele stojí.

Jednotlivé prezentované konferenční příspěvky se zaměřily na právní úpravu i na praktická řešení dokumentace, vyšetřování a dalších fází trestního řízení vedeného proti pachatelům těchto závažných trestných činů na vnitrostátní i mezinárodní úrovni. Byly přitom představeny i příklady konkrétních případů z pohledu recentní i historické zkušenosti.

První přednáškový blok, který moderoval doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M., z katedry trestního práva pořádající fakulty, byl zaměřen na současnou situaci na Ukrajině a na možnosti, které nabízí mezinárodní trestní právo a mezinárodní i národní soudní instituce. Na úvod seznámil v rozsáhlém vystoupení ředitel odboru válečných zločinů ukrajinského Státního úřadu vyšetřování (SBI) pan Volodymyr Shylov přítomné s aktuálním stavem, možnostmi a metodami vyšetřování válečných zločinů na Ukrajině. Představil nově zřízené orgány, které se jejich vyšetřováním zabývají, a blíže prezentoval některé z i mediálně známých případů různých typů zločinů. Na něj navázal místopředseda Vrchního soudu v Praze JUDr. Robert Fremr, který představil své zkušenosti soudce Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu a Mezinárodního trestního soudu s fungováním a možnostmi mezinárodní i národní justice ve světle konfliktu na Ukrajině. Náčelník vojenské policie AČR plk. Mgr. Otakar Foltýn se ve svém vystoupení zabýval vojenskými aspek-

ty aplikace mezinárodního humanitárního práva, přičemž se dotkl i konkrétních problémů s vyšetřováním a zajištěním důkazů v kvalitě odpovídající potřebám trestního řízení v realitě válečného či poválečného stavu, přičemž zdůraznil obtížnost aplikovatelnosti mírových pravidel trestního řízení. Přednášející z řad domácích akademiků, doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D., a Mgr. Jaroslav Větrovský, Ph.D., se pak ve svých vystoupeních zaměřili na otázku, zda jsou válečným zločinem dopady ruské agrese na životní prostředí Ukrajiny, a na dosavadní zkušenosti s dokazováním válečných zločinů před mezinárodními trestními soudy.

Druhý přednáškový blok moderovaný doc. JUDr. Vilémem Knollem, Ph.D., z katedry právních dějin pořádající fakulty, byl zaměřen na konkrétní válečné zločiny z 2. světové války a na zločiny totalit. Byly v něm představeny i možnosti přínosu zkušeností z jejich vyšetřování a vědeckého zpracování pro současnost a pro recentní trestní řízení. Blok zahájil krátkým vystoupením o možnostech forenzní archeologie doc. PhDr. Pavel Vařeka, Ph.D., vedoucí katedry archeologie Fakulty filozofické ZČU. Na něj navázal dr. Paweł Konczewski (Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu) zastupující širší autorský tým, který vedle něj tvořili přítomní dr. hab. Barbara Kwiatkowska, prof., dr. Jacek Szczurowski, prof., a mgr. Katarzyna Biernacka. Ve svém vystoupení představil metodologii multidisciplinárního výzkumu míst masakrů na příkladech třech konkrétních výzkumů zločinů totalit z let 1944 až 1946. Dr. hab. Anna I. Zalewska, prof. UŁ (Instytut archeologie, Wydział Filozoficzno-Historyczny Uniwersytetu Łódzkiego) představila ve vazbě na konkrétní případy možnosti, které nabízejí invazivní i neinvazivní metody archeologie a forenzní archeologie při výzkumu válečných zločinů z let 1943 až 2023, respektive při odhalování činů, u kterých je snaha, aby nevyšly najevo. Zástupce ředitele téhož institutu dr. Olgierd Ławrynowicz pak ve svém příspěvku na příkladu Katyňského masakru ukázal význam exhumace a archeologického výzkumu při vyvracení totalitní propagandy, přičemž prezentoval také konkrétní příklady mediální manipulace se skutečností. V dalším konferenčním příspěvku se ředitel Památníku Lidice PhDr. Eduard Stehlík, Ph.D., MBA, zabýval československým přínosem k vyšetřování a potrestání zločinů 2. světové války, kdy se zaměřil zejména na osobnost Bohuslava Ečera a na jeho významnou

roli v konstituování mezinárodněprávní úpravy této problematiky. Blok uzavřelo vystoupení vedoucího Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby ČR PhDr. Aleše Kýry, který představil zacházení s retribučními vězni po roce 1945 v Československu.

Závěrečnou část konference tvořily dva kulaté stoly. U prvního, ve kterém při moderování doc. JUDr. Františka Vavery, Ph.D., LL.M., diskutovali s přítomnými akademici z Fakulty právnické ZČU prof. MUDr. Miroslav Hirt, CSc., doc. JUDr. Jan Chmelík, Ph.D., a Mgr. Jaroslav Větrovský, Ph.D., se řešila zejména problematika metodiky vyšetřování válečných zločinů a související otázky trestního práva, a to i v mezinárodněprávním pohledu. Diskutující se dotkli též problematiky ohledání místa činu a vztahu soudního lékařství a pitvy u válečných zločinů. U druhého stolu vedli ve vazbě na dotazy moderátora doc. JUDr. Viléma Knolla, Ph.D., diskusi dr. Olgierd Ławrynowicz, PhDr. Eduard Stehlík, Ph.D., MBA, a doc. PhDr. Pavel Vařeka, Ph.D., kteří se zaměřili na spolupráci mezi archeology, historiky a dalšími odborníky z řad akademiků

s orgány činnými v trestním řízení, kdy upozorňovaly na příklady dobré praxe z Polska a dalších zemí, a také na otázku prezentace výsledků vyšetřování a výzkumů válečných zločinů a zločinů totalit a jejich možné využití v rámci prevence.

Kulaté stoly i jednotlivé příspěvky provázela bohatá diskuse, odehrávající se i v kuloárech. Konference se zúčastnilo více než 60 účastníků z řad zainteresovaných akademiků z ČR a Polska, pracovníků justice, veřejné správy a zejména příslušníků a zaměstnanců řady českých bezpečnostních sborů a služeb. Čestnými hosty byli příslušníci ukrajinského Státního úřadu vyšetřování. Konference se tak zúčastnili nejen teoretici (z řady vysokých škol), ale v široké míře také praktici z oboru (zejména zástupci Generální inspekce bezpečnostních sborů a Policie ČR, Armády ČR a též zpravodajských služeb).

Účastníci na konferenci kladně hodnotili vedle aktuálnosti prezentovaných témat zejména multidisciplinární a neobvykle komplexní představení problematiky válečných zločinů.